

Tokat İli Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Sigara İçme Prevalansı ve Etkileyen Faktörler

Smoking Prevalence and Related Factors Among Secondary and High School Students in Tokat Province

Gizem Emekdar¹, Rıza Çıtlı², Yalçın Önder², Yunus Emre Bulut³, Özkan Yaşayanca³, Nafia Özlem Kazancı⁴, Ergün Sönmezgöz⁵, Mücahit Eğri²

1 Çanakale 18 Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.

2 Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

3 Tokat Halk Sağlığı Müdürlüğü.

4 Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

5 Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

ÖZ

Giriş ve Amaç: Tütün epidemisi dünyanın karşılaştığı en büyük halk sağlığı sorunlarından biridir. Adölesan grupta sigara kullananların çoğunluğu sigaraya erken yaşta başlamış olup kullanma sıklığı yaklaşık %10 olarak bildirilmektedir. Bu çalışmada Tokat ilinde ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara kullanma sıklığı ve etkileyen faktörlerin saptanması amaçlanmıştır.

Yöntem: Kesitsel tipteki çalışmanın evrenini Tokat il genelindeki ortaokul ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde okul türü, cinsiyet ve yaşa göre tabakalı küme örnekleme yöntemi kullanılmış olup minimum örneklem büyüklüğü 1072 olarak hesaplanmıştır. Çalışma 1069 öğrenciyle (557'si ortaokul, 512'si lise) tamamlanmıştır. Öğrencilere sosyodemografik özellikler ve sigara kullanımına yönelik soruları içeren anket formu uygulanmıştır. Günde en az bir sigara içen öğrenciler sigara içiyor kabul edilmiştir.

Bulgular: Ortaokul öğrencilerinin %50.9'u erkek, yaş ortalaması 12.1±1.3, %74.5'i kentte yaşamakta, sigara içme prevalansı %10.8 olup erkeklerde (%17.3) kızlara (%4) göre; not ortalaması <70 olanlarda (%16.3), ≥70 olanlara (%6.8) göre anlamlı şekilde daha yüksektir (p<0.05). Lise öğrencilerinin %52.3'ü kız, yaş ortalaması 16.2±1.3, %80.7'si kentte yaşamakta, sigara içme prevalansı %18 olup erkeklerde (%29.9) kızlara (%7.1) göre; anne eğitim düzeyi ortaokul ve üstünde olanlarda (%23.8) eğitim düzeyi daha düşük olanlara (%15.7) göre; anne ve/veya babası ölen veya ayrı yaşayanlarda (%42.3) anne ve babası hayatta olan ve birlikte yaşayanlara (%16.7) göre; not ortalaması <70 olanlarda (%23.8), ≥70 olanlara (%11.3) göre anlamlı şekilde daha yüksektir (p<0.05). Yerleşim yeri, gelir durumu, anne ve baba mesleğinin ise sigara içme sıklığı üzerine anlamlı etkisi yoktur. Öğrenciler en sık (%42.4) merak nedeniyle sigara içmeye başlamıştır.

Sonuç: Ortaokullarda yaklaşık her on öğrenciden biri, liselerde ise her beş öğrenciden biri sigara içmektedir. Erkek cinsiyet ve düşük not ortalaması hem ortaokul hem de lise öğrencilerinde sigara içme sıklığını anlamlı şekilde etkilemektedir. Adölesanlarda sigara kullanımını azaltmaya yönelik önlemlere ağırlık verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Adölesan, öğrenci, prevalans, sigara

ABSTRACT

Objective: The tobacco epidemic is one of the biggest public health threats in the world. The majority of smokers in the adolescent group has started smoking at early ages. Smoking prevalence among adolescents are reported to be approximately 10%. This study was aimed to determine the prevalence of smoking and related factors among secondary and high school students in Tokat province.

Method: Population of this cross-sectional study consists of secondary and high school students in Tokat. Sample size was calculated as 1072 by using proportional stratified cluster sampling method according to type of school, gender and age. The study has been completed with 1069 students (secondary school: 557, high school: 512). Sociodemographic characteristics and the smoking habits of students were determined through questionnaires. The students who smoking at least one cigarette in a day were accepted as smokers.

Results: 50.9% of secondary school students were male, mean age was 12.1±1.3, 74.5% lived in city, prevalence of smoking was 10.8% (male:17.3%, female:4%) and it was higher for students with <70 (16.3%) average school grades than those with ≥70 (6.8%) (p<0.05). 52.3% of high school students were female, mean age was 16.2±1.3, 80.7% lived in city, prevalence of smoking was 18% (male:29.9%, female:7.1%) and it was higher for students which have secondary or above maternal education level (23.8%) than those students which have lower maternal education level (15.7%); higher in those whom parents live separate or have died (42.3%) than those whom parents live together (16.7%); higher in those that have average school grades <70 (23.8%) than those with ≥70 (11.3%) (p<0.05). Place of residence, income level and profession of parents were not significant effect on smoking prevalence. The most common cause of start smoking was curiosity (42.4%).

Conclusions: Nearly one in ten secondary school students and one in five high school students are smoker. Male gender and low average school grade interrelates with smoking among secondary and high school students. Preventions for minimizing adolescents smoking must become a priority.

Keywords: Adolescent, prevalence, smoking, student

Corresponding Author: Rıza Çıtlı

Address: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Tokat-Türkiye

E-mail: rcitil38@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 20-06-2016

Kabul Tarihi/Accepted: 19-10-2016

GİRİŞ:

Tütün epidemisi dünyanın karşılaştığı en büyük halk sağlığı sorunlarından biridir (1). Her yıl yaklaşık 6 milyon kişi sigaraya bağlı sebeplerden dolayı yaşamını kaybetmektedir. 2020 yılında bu rakamın 7.5 milyona (tüm ölümlerin %10'u) çıkması beklenmektedir. Bu ölümlerin 600.000'den fazlası pasif içiciliğe bağlı olarak gelişmektedir. Pasif içiciliğe bağlı nedenlerle ölenlerin %75'i kadın ve çocuklardır. Sigara ve diğer tütün ürünlerini kullananların yaklaşık yarısının tütün kullanımı ile ilişkili hastalıklardan öleceği öngörülmektedir. Akciğer kanserinin %71'inin, kronik akciğer hastalıklarının %42'sinin, kalp-damar hastalıklarının yaklaşık %10'unun sigara içmeye bağlı olduğu tahmin edilmektedir (2,3). Dünya genelinde sigara kullanan bir milyardan fazla insanın yaklaşık %80'i sigarayla ilişkili hastalık ve ölümlerin en ağır şekilde görüldüğü düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır (1).

Sigara kullananların büyük kısmı sigara kullanmaya adölesan yaşta başlamıştır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde sigara içenlerin %83'ü sigara içmeye 18 yaşından önce başlamıştır (3). Dünya genelinde 13-15 yaş grubundaki her on adölesandan biri sigara kullanmaktadır ve bazı bölgelerde bu oran daha da yüksektir (4). Adölesan dönemde, sigara ve diğer bağımlılık yapıcı maddeleri kullanmaya başlama sıklığı yüksektir ve bu dönemde edinilen alışkanlıkların sağlık üzerine etkileri hayat boyu sürer. Sigara ile ilişkili hastalık ve ölümlerden korunmada nedenlerin bulunması ve bu risklerin en aza indirilmesi önemlidir (5,6). Türkiye'de sigara içme sıklığı 15 yaş üzeri yetişkinlerde %27.1 iken, gençlerde bu oran %8.4'tür (7). Adölesan dönem sigara kullanmaya başlanması açısından riskli bir dönem olup, Türkiye'de sigara kullanım sıklığı ve etkileyen faktörlere yönelik özellikle

adölesan yaş grubunda epidemiyolojik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada Tokat ilinde ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara kullanma sıklığı ve etkileyen faktörlerin saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM:

Kesitsel tipteki bu saha çalışması Nisan-Haziran 2014 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışma evrenini Tokat ilindeki ortaokul ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunun büyüklüğünün hesaplanmasında, cinsiyet ve yaş grupları dikkate alınarak çok tabakalı orantılı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilmesi planlanan öğrenciler, Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan öğrencilerin cinsiyet ve doğum tarihlerinin belirtildiği sınıf listeleri kullanılarak sistematik olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini il genelinde ortaokul ve liselerde öğrenim gören toplam 72060 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunun büyüklüğünün hesaplanmasında beklenen prevalans (p) %50 olarak, sapma (d) 0.05 alınarak, %95 güven aralığında, desen etkisi 3 olarak alındığında araştırma kapsamına alınması planlanan öğrenci sayısı her biri sistematik olarak seçilen 16 öğrenci içeren ve 67 kümeden oluşan toplam 1072'dir. İl genelinde araştırmaya dahil edilen okul sayısı ise 23 ortaokul, 19 lise olmak üzere toplam 42'dir.

Çalışmaya alınması planlanan öğrencilere ve velilerine yönelik olarak hazırlanan yazılı onam formu ve çalışmanın amacını belirten bilgilendirme broşürü, sınıf öğretmenleri vasıtasıyla öğrencilere ve velilerine iletilmiştir. Çalışmaya katılmak için hem öğrencilerin kendileri hem de ailelerinden yazılı onam alınmıştır. Çalışma öncesi İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yasal izinler alınmıştır.

Öğrenciler sınıflarında ziyaret edilerek tanımlayıcı ve sosyodemografik sorular yanında, sigara içme durumlarının belirlenmesine yönelik soruları içeren anket formunu gözlem altında kendi kendilerine doldurmaları sağlanmıştır. Günde en az bir sigara içen öğrenciler sigara içiyor olarak kabul edilmiştir. Anket formlarına isim yazdırılmamış ve öğrencilere çalışma sonuçları hakkında öğretmenleri ve ailelerine bilgi verilmeyeceği belirtilmiştir. Anket formlarının uygulanması sırasında öğrencilerin etkileneceği düşünülerek öğretmenler sınıflara alınmamıştır.

Çalışma 1069 öğrenciyle tamamlanmıştır (%97.7). Ayrıca okul idaresinden çalışmaya katılan öğrencilerin yıl sonu başarı puan ortalamaları alınmıştır. Veriler IBM SPSS Statistics Version 20 istatistik paket yazılımı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı (n) ve yüzde (%) olarak verilmiş, gruplar arası karşılaştırmalarda Ki-kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR:

Çalışmamıza 557'si ortaokul ve 512'si lise olmak üzere toplam 1069 öğrenci katıldı. Öğrencilerin %49.4'ü erkek, %50.6'sı kız; yaş ortalamaları 14.06 ± 2.4 idi.

Ortaokul öğrencilerinin %51'i erkek, %49'u kız; yaş ortalamaları 12.1 ± 1.3 ; %74.5'i kentsel, %25.5'i kırsal bölgede yaşamaktaydı. %93.3'ünün anne ve babası birlikte yaşamakta iken, %6.7'sinin anne ve/veya babası ölmüş veya ayrı yaşamaktaydı. Annelerin %73.6'sı, babaların %45.6'sı ilkokul ve altı düzeyde eğitim almıştı. Annelerin %89'u ev hanımıyken, %11'i gelir getiren bir işte çalışmaktaydı. Babaların %28.4'ü işçi, %27.1'i çiftçi, %15.3'ü memur, %14.5'i esnaf iken %2.9'u işsizdi. Öğrencilerin %60.7'sinin ailesinin aylık geliri asgari ücret ve üzerindedir. Okul başarı

puanına ulaşılabilen 447 öğrenciden %62.9'unun not ortalaması 70 ve üzerindedir (Tablo1). Öğrencilerin %78.5'inin sosyal güvencesi vardı. Ailelerin %79.5'inde ailedeki kişi sayısı 5 ve üzerindedir.

Ortaokul öğrencilerinin %10.8'i sigara içmekteydi. Kızların %4'ü, erkeklerin %17.3'ü sigara kullanmaktaydı ve erkeklerde sigara kullanma sıklığı kızlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha fazla bulundu ($p < 0.001$). Okul not ortalaması 70'in altında olan öğrencilerin %16.3'ü, 70 ve üzerinde olanların ise %6.8'i sigara içmekteydi. Not ortalaması düşük olanlarda sigara içme sıklığı, notu daha yüksek olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olarak bulundu ($p = 0.001$). Ortaokul öğrencilerinin annesinin eğitim düzeyi, annesinin mesleği, babasının eğitim düzeyi, babasının mesleği ve ailesinin ekonomik durumu ile öğrencilerin sigara içme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p > 0.05$) (Tablo2). Kentsel bölgedeki öğrencilerin %11.1'i, kırsal bölgedeki öğrencilerin ise %9.9'u sigara kullanmaktaydı. Öğrencilerin %78.9'unun babası ve/veya annesi sigara içmekteydi. Öğrencilerin %47.2'sinin evinde çocukların yanında sigara içilmekteydi. Ortaokul öğrencilerinin kır ya da kentte yaşama durumu, babası ve/veya annesinin sigara içme durumu, evde çocukların yanında sigara içilme durumu, sosyal güvencesi olma durumu, anne ve babasının birlikte yaşama durumu ve ailedeki kişi sayısı ile öğrencilerin sigara içme sıklığı arasında da istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p > 0.05$).

Çalışmamıza katılan lise öğrencilerinin %52.3'ü kız, %47.7'si erkekti. Yaş ortalamaları 16.2 ± 1.3 idi. %80.7'si kentsel, %19.3'ü kırsal bölgede yaşamaktaydı. %94.9'unun anne ve babası birlikte yaşamakta iken, %5.1'ünün anne ve/veya babası ölmüş veya ayrı yaşamaktaydı. Annelerin %68'i, babaların %38.7'si ilkokul ve altı düzeyde eğitim almıştı.

Annelerin %89.1'i ev hanımı, %10.9'u çalışandı. Babaların %25.4'ü çiftçi, %24.2'si işçi, %19.1'i esnaf, %15.8'i memur ve %2.1'i işsizdi. Ailelerin %81.1'i asgari ücret ve üzerinde gelire sahipti. Okul başarı puanına ulaşılabilen 498

öğrenciden %52.4'ünün not ortalaması 70'in altındaydı (Tablo 1). Öğrencilerin %93.4'ünün sosyal güvencesi vardı. Ailelerin %75'inde ailedeki kişi sayısı 5 ve üzerideydi.

Tablo 1. Öğrencilerin ve ailelerinin sosyodemografik özellikleri

	Ortaokul öğrencileri		Lise öğrencileri	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaş ortalaması (yıl) Min-maks	12.13±1.33 10-16		16.15±1.33 14-20	
Cinsiyet Erkek Kız	284 273	51.0 49.0	244 268	47.7 52.3
Anne eğitimi durumu İlkokul ve altı Ortaokul ve üzeri	410 147	73.6 26.4	348 164	68.0 32.0
Baba eğitimi durumu İlkokul ve altı Ortaokul ve üzeri	254 303	45.6 54.4	198 314	38.7 61.3
Anne mesleği Çalışan Ev hanımı	61 496	11.0 89.0	56 456	10.9 89.1
Baba mesleği İşçi Çiftçi Memur Esnaf Diğer*	158 151 85 81 82	28.4 27.1 15.3 14.5 14.7	124 130 81 98 79	24.2 25.4 15.8 19.1 15.4
Ailenin geliri Asgari ücretin altı Asgari ücret ve üzeri	219 338	39.3 60.7	97 415	18.9 81.1
Not ortalaması ** 70'in altı 70 ve üzeri	166 281	37.1 62.9	261 237	52.4 47.6

*Emekli, öğrenci ve işsiz.

**Ortaokul öğrencilerinin 447'sinin, lise öğrencilerinin ise 498'inin not ortalamasına ulaşıldı.

Lise öğrencilerininin %18'i sigara içmekteydi. Kızların %7.1'i, erkeklerin %29.9'u sigara kullanmaktaydı ve erkeklerde sigara kullanma sıklığı kızlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha fazla bulundu ($p<0.001$). Sigara içen lise öğrencilerinin annelerinin %58.7'si ilkokul ve altı düzeyde eğitim almışken, %41.3'ünün eğitim düzeyi ortaokul ve üzerideydi, aradaki bu fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.05$). Not ortalaması 70'in altında olanların %23.8'i sigara içmekteyken, not ortalaması 70 ve üzerinde olanlarda bu oran %11.3'tü ve not ortalaması düşük olan lise öğrencilerinde sigara içme sıklığı, notu daha yüksek olanlara göre istatistiksel

olarak anlamlı şekilde daha yüksek olarak bulundu ($p<0.001$). Lise öğrencilerinin annesinin mesleği, babasının eğitim düzeyi, babasının mesleği ve ailesinin ekonomik durumu ile öğrencilerin sigara içme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0.05$) (Tablo2). Anne ve babası birlikte yaşayanlarda sigara içme sıklığı %16.7 iken, anne ve/veya babası ölmüş olan veya ayrı yaşayanlarda bu oran %42.3 idi ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.01$). Lise öğrencilerinde sosyal güvence durumu ile öğrencilerin sigara içme sıklığı arasında anlamlı fark yoktu ($p>0.05$).

Tablo 2. Öğrencilerin bazı özelliklerine göre sigara kullanma durumları

Ortaokul öğrencileri					
	Sigara kullanan (n:60)		Sigara kullanmayan (n:497)		p
	Sayı	%*	Sayı	%*	
Cinsiyet					
Erkek	49	17.3	235	82.7	<0.001
Kız	11	4.0	262	96.0	
Anne eğitimi durumu					
İlkokul ve altı	47	11.5	363	88.5	0.375
Ortaokul ve üzeri	13	8.8	134	91.2	
Baba eğitimi durumu					
İlkokul ve altı	29	11.4	225	88.6	0.663
Ortaokul ve üzeri	31	10.2	272	89.8	
Anne mesleği					
Çalışan	50	10.1	446	89.9	0.185
Ev hanımı	10	16.4	51	83.6	
Baba meslek					
İşçi	18	11.3	140	88.7	0.051
Çiftçi	14	9.3	137	90.7	
Memur	6	7.1	79	92.9	
Esnaf	12	14.8	69	85.2	
Diğer **	10	20.0	72	80.0	
Ailenin geliri					
Asgari ücretin altı	24	11.0	195	89.0	0.918
Asgari ücret ve üzeri	36	10.7	302	89.3	
Not ortalaması (n:447)					
70'in altı	27	16.3	139	83.7	0.001
70 ve üzeri	19	6.8	262	93.2	
Lise öğrencileri					
	Sigara kullanan (n:92)		Sigara kullanmayan (n:420)		p
	Sayı	%*	Sayı	%*	
Cinsiyet					
Erkek	73	29.9	171	70.1	<0.001
Kız	19	7.1	249	92.9	
Anne eğitimi durumu					
İlkokul ve altı	54	15.5	294	84.5	0.025
Ortaokul ve üzeri	38	23.2	126	76.8	
Baba eğitimi durumu					
İlkokul ve altı	34	17.2	164	82.8	0.402
Ortaokul ve üzeri	58	18.5	256	81.5	
Anne mesleği					
Çalışan	11	19.6	45	80.4	0.424
Ev hanımı	81	17.8	375	82.2	
Baba mesleği					
İşçi	18	14.5	106	85.5	0.170
Çiftçi	15	11.5	115	88.5	
Memur	20	24.7	61	75.3	
Esnaf	17	17.3	81	82.7	
Diğer**	22	27.8	57	72.2	
Ailenin geliri					
Asgari ücretin altı	15	15.5	82	84.5	0.290
Asgari ücret ve üzeri	77	18.6	338	81.4	
Not ortalaması (n:498)					
70'in altı	62	23.8	199	76.2	<0.001
70 ve üzeri	27	11.3	210	88.7	

*Satır yüzdeleri verilmiştir.

** Emekli, öğrenci, girişimci ve işsiz.

Öğrencilerin %93.9'unun babası ve/veya annesi sigara içmekteydi. Öğrencilerin %51.6'sının evinde çocukların yanında sigara içilmekteydi. Lise öğrencilerinde babası ve/veya annesinin sigara içme durumu ve evde çocukların yanında sigara içilme durumu ile

öğrencilerin sigara içme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0.05$).

Sigara kullandığını belirten lise öğrencilerinin %65.2'si 1-9 adet/gün, %34.8'i

günde 10 ve daha fazla adet sigara içmekte olduğunu belirtti. Sigara içmeye başlama yaşı ise %46.7'sinde 14 yaş ve altındaydı. Cinsiyete göre günde içilen sigara sayısı ve sigara içmeye başlama yaşı arasında anlamlı ilişki yoktu ($p>0.05$). Kentsel bölgede yaşayanların %18.9'u, kırsal bölgede yaşayanlarınsa %14.1'i sigara içmekteydi ancak; kırsal ya da kentsel bölgede yaşamakla günde içilen sigara adeti arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktu ($p>0.05$). Kırsal bölgede yaşayan sigara içen lise öğrencilerinin %90.9'u sigara içmeye 14 yaş ve altında başlamıştı, kentsel bölgede bu oran %39.1 idi ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.01$). Sigara içmeye başlama nedenleri sorulduğunda, sigara içenlerin %42.4'ü 'merak ettiğim için', %28.3'ü 'can sıkıntısı nedeniyle', %23.9'u 'sinirlendiğim için', %22.8'i 'arkadaşlarım içtiği için', %16.3'ü 'arkadaşlarım ısrar ettiği için', %14.1'i 'rahatlamak için', %12'si 'sorunlarımdan uzaklaşmak için', %7.6'sı 'eğlenmek için' yanıtını verdi. Sigara içenlerin %65.2'si son 12 ay içinde sigara bırakmayı denemiş, %37'si sigarayı bırakma yardımı almak için bir sağlık kuruluşuna başvurmuştu.

TARTIŞMA:

Sigara içmeye erken yaşta başlamak, erişkin dönemde bu bağımlılığın devam etmesi ve sigaraya bağlı hastalıklara yakalanma riskini artırmaktadır (6,8). Bu nedenle, sigara epidemisiyle mücadelede en önemli basamaklardan birini adölesan dönemde sigara kullanmaya başlamanın önlenmesi ve bu dönemde sigara kullanımını azaltmaya yönelik müdahaleler oluşturmaktadır.

Çalışmamızda ortaokul öğrencilerinde sigara içme prevalansı %10.8 (erkeklerde %17.3, kızlarda %4), lise öğrencilerinde ise %18 (erkeklerde %29.9, kızlarda %7.1) olarak bulunmuştur. ABD'de öğrencilerde yapılan bir çalışmada tütün ürünü kullanma sıklığı ortaokul öğrencilerinde %6.5, lise öğrencilerinde ise %22.9 olarak bildirilmiştir

(9). Meksika'da yapılan bir çalışmada ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara içme sıklığı %25.4 bulunmuştur (10). Yunanistan'da yapılan bir çalışmada ise her gün sigara içenlerin sıklığının %11.2 olduğu saptanmıştır (11).

Küresel Gençlik Tütün Araştırması'nda (2003) öğrencilerin sigara içme prevalansının %6.9 olduğu ve erkeklerde (%9.4) kızlara (%3.5) göre daha fazla olduğu saptanmıştır (12). 2009 yılında Küresel Gençlik Tütün Araştırması tekrarlanmıştır ve bu araştırmaya göre öğrencilerin %8.4'ü (erkeklerde %10.2, kızlarda %5.3) sigara içmekte olup sigara içme sıklığı her iki cinsiyette de 2003 yılına göre artmıştır; ancak bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (13). Samsun ilinde lise öğrencilerinde yapılan bir çalışmada sigara içme prevalansı %7.04 (erkeklerde %10.14, kızlarda %3.84) (14), Diyarbakır ilinde yapılan bir diğer çalışmada ise 7-15 yaş grubu öğrencilerde sigara içme prevalansı erkeklerde %14.6, kızlarda %8.9 bulunmuştur (15). Yine İzmir ilinde iki lisenin öğrencilerinde yapılan başka bir çalışmada ise sigara içme sıklığı %14.6 ve %18.6 (16), Kırıkkale ilinde ilköğretim ve lise öğrencilerinde yapılan çalışmada (17) sigara kullanma sıklığı %6.2 bulunmuştur. Bu ve benzeri yerel çalışmalarda yaş gruplarının birbirinden farklı olması, sigara kullanımı ve etkileyen faktörleri saptamaya yönelik olarak katılımcılara yöneltilen soruların standart olmaması bu çalışmalarda bulunan sigara içme sıklıklarının ve ilişkili faktörlerin birbiriyle kıyaslanmasını zorlaştırmaktadır. Yine de bizim çalışmamızda bulunan sigara içme prevalansının Küresel Gençlik Tütün Araştırması'na göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

ABD'de ortaokul öğrencilerinde tütün ürünü kullanma sıklığı her iki cinsten benzerken, lise öğrencilerinde erkeklerde daha yüksek olarak bildirilmiştir (9). Çin'de yapılan bir çalışmada öğrencilerde sigara içme sıklığının erkeklerde %16.5, kızlarda ise %1.9 olduğu

görülmüştür (18). Yine Çin'de yapılan bir metaanalize göre ortaokul-lise öğrencilerinde, 1981'den 2005'e kadar erkeklerde sigara içme sıklığındaki artış sınırlıyken (%39.04'den %46.03'e), kızlarda çok belirgin bir artış (%2.47'den %19.72'ye) gözlenmiştir (19). Meksika'da yapılan bir çalışmada ise ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara içme sıklığının erkeklerde (%26) ve kızlarda (%24.7) benzer sıklıkta olduğu bildirilmiştir (10). 13-15 yaş grubunda erkeklerde sigara içme sıklığı en yüksek olan ülkeler; Papua Yeni Gine (%51.1), Doğu Timor (%50.6), Tonga (%37.5), Malezya (%36.3), Letonya (%36.3), Litvanya (%33.8), Belarus (%31.2), Madagaskar (%30.2) olarak sayılabilir. 13-15 yaş grubu kızlarda ise sigara içme sıklığı ülkelerin çoğunda erkeklere göre daha düşük olmakla birlikte birçok ülkede fark oldukça düşüktür ve hatta bazı ülkelerde (Şili, Bulgaristan, Arjantin, Slovenya, Uruguay, Küba, Yeni Zelanda, İsveç gibi) kızlarda prevalans erkeklerden daha yüksektir (3). Her ne kadar halen erkeklerde sigara içme sıklığı kadınlara göre daha yüksek olsa da, son yıllarda gerek Türkiye'de gerekse diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda kadınlarda sigara içme sıklığındaki artışın erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (3, 12, 13, 19). Hem bizim çalışmamızda hem de Küresel Gençlik Tütün Araştırması'nda sigara içme sıklığı erkeklerde kızlara göre daha fazladır. Benzer şekilde ülkemizde yapılan pek çok başka çalışmada da sigara içme sıklığı erkek cinsiyette daha yüksek bulunmuştur (20-23).

Bizim çalışmamızda kırsal bölgedeki ortaokul öğrencilerinin sigara içme sıklığı %9.9, kentsel bölgedeki öğrencilerin sigara içme sıklığı ise %11.1 bulundu; ancak aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildi. Benzer şekilde lise öğrencilerinin sigara içme sıklıkları kırsal bölgede yaşayanlarda %14.4 iken, kentsel bölgede %19.1 olarak saptandı, ancak bu fark da istatistiksel olarak anlamlı değildi. Samsun'da yapılan bir çalışmada ise yerleşim yerinin sigara içme sıklığı üzerine

anlamlı etkisi olduğu gösterilmiş olup, kırsal bölgedeki öğrencilerin %8'i sigara içmekte iken, kentsel bölgedekilerde bu oranın %15.6 olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$) (24).

Çalışmamızda ortaokul öğrencilerinde not ortalaması 70'in altında olanlarda sigara içme sıklığı %16.3 iken, not ortalaması 70 ve üzerinde olanlarda ise %6.8 olduğu; benzer şekilde lise öğrencilerinde not ortalaması 70'in altında olanların sigara içme sıklığı %23.8 iken, not ortalaması 70 ve üzerinde olanlarda bu oran %11.3 olarak bulunmuştur. Hem ortaokul hem de lise öğrencilerinde not ortalaması düşük olanlarda sigara içme sıklığının not ortalaması daha yüksek olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu durum iki farklı şekilde değerlendirilebilir; sigara içmek öğrencilerin okul başarısını azalttığı için bu sonuca ulaşmış olabiliriz ve/veya okul başarısının düşük olması ve buna yol açan çeşitli faktörler sigara içmeyi artırıcı yönde rol oynuyor olabilir. Çalışmamıza benzer şekilde bir başka çalışmada ilköğretim ve lise öğrencilerinin okul başarısının düşük olmasının sigara içme sıklığı ile ilişkili faktörlerden biri olduğu bildirilmektedir (25).

Çalışmamızda gerek ortaokul gerekse lise öğrencilerinde sigara içme sıklığının ailelerinin aylık gelir düzeyi ile ilişkisi olmadığı görülmüştür. Sigara içen öğrencilerin önemli bir kısmının sigara içmeye 14 yaş ve öncesinde başladığı saptanmıştır. Merak edilmesi, arkadaş etkisi ve stres gibi nedenler çocukların erken yaşlarda sigaraya başlamasında rol oynamaktadır. Ayrıca lise öğrencisi olan sigara içicilerinin yaklaşık üçte ikisinin (%65.2) son 12 ayda sigara bırakmayı denediği belirlenmiştir. Özellikle sigarayı bırakmak için istekli olan bu gruptaki öğrencilerin sigarayı bırakabilmelerinin sağlanmasına yönelik tedbirler alınması ve müdahalelerde bulunulması gerekmektedir.

SONUÇ:

Tokat ilinde ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara içme prevalansı ve etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışmada; ilimizde sigara içme sıklığının erkeklerde kızlara göre, okul başarısı düşük olanlarda okul başarısı yüksek olanlara göre belirgin olarak daha yüksek olduğu; aylık gelir düzeyi ve kırsal veya kentsel bölgede yaşama durumunun sigara içme sıklığı üzerine etkisinin olmadığı; sigara içenlerin çoğunlukla 14 yaş ve öncesinde sigara kullanmaya başladığı saptanmıştır. Lise öğrencilerinde anne eğitim düzeyinin düşük olması ile anne ve/veya babasının ölmesi veya ayrı yaşamasının yüksek sigara içme sıklığı ile birlikte olduğu görülmüştür. Lise öğrencisi olan sigara kullanıcılarının üçte ikisinin sigarayı bırakmayı denediği saptanmıştır. Adölesan yaş grubunda sigara içilmesi ile mücadele noktasında her ne kadar sigara içmeye başlamayı önlemek en önemli basamağı oluştursa da halen sigara içenlerin sigarayı bırakmaları konusunda etkin müdahalelerde bulunulmasının da son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization: Tobacco. Fact sheet No. 339. Geneva, Switzerland, 2014. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs339/en> (Erişim Tarihi: Mayıs 2016).
2. World Health Organization: Global status report on noncommunicable diseases. Geneva, Switzerland, 2010. http://www.who.int/nmh/publications/ncd_report_full_en (Erişim Tarihi: Nisan 2016).
3. Mackay J, Eriksen MP, Ross H. The Tobacco Atlas. 4th ed. American Cancer Society, Atlanta, GA, USA; 2012.
4. World Health Organization: Adolescents: Health Risks and Solutions. Fact sheet No. 345. Geneva, Switzerland, 2014.

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs345/en/> (Erişim Tarihi: Mayıs 2016).

5. DiClemente RJ, Santelli JS, Crosby RA (Eds). Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors, San Francisco, CA: Wiley, 2009.

6. World Health Organization: Health for the World's Adolescents: A second chance in the second decade, Geneva, Switzerland, 2014.

http://www.who.int/maternal_child_adolescent/en/ (Erişim Tarihi: Nisan 2016).

7. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye Raporu, Ankara, 2012.

http://www.halksagligiens.hacettepe.edu.tr/KYTA_TR.pdf (Erişim Tarihi: Mayıs 2016)

8. International Agency for Research on Cancer: Handbooks of Cancer Prevention. Tobacco Control, Vol 14: Effectiveness of tax and price policies for tobacco control, IARC, Lyon, 2011.

9. Arrazola RA, Neff LJ, Kennedy SM, Holder-Hayes E, Jones CD. Centers for Disease Control and Prevention. Tobacco use among middle and high school students - United States, 2013. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 2014; 63(45):1021-1026.

10. Valladolid-López M del C, Barrientos-Gutiérrez T, Reynales-Shigematsu LM, Thrasher JF, Peláez-Ballesteros I, Lazcano-Ponce E, et al. Evaluating the validity of self-reported smoking in Mexican adolescents. BMJ Open 2015;5:e007485.

11. Lazuras L. Normative influences on intentions to smoke among Greek adolescents: the moderating role of smoking status. Tob Induc Dis 2014;12(1):5.

12. Erguder T, Cakir B, Aslan D, Warren CW, Jones NR, Asma S. Evaluation of the use of Global Youth Tobacco Survey (GYTS) data for developing evidence-based tobacco control policies in Turkey. BMC Public Health 2008;8(Suppl 1):S4.

13. [Erguder T, Polat H, Arpad C, Khoury RN, Warren CW, Lee J](#), et al. Linking Global Youth Tobacco Survey (GYTS) data to tobacco control policy in Turkey-2003 and 2009. [Cent Eur J Public Health](#) 2012;20(1):87-91.

14. Arslan H, Terzi Ö, Dabak Ş, Pekşen Y. Samsun il merkezindeki lise öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı. Erciyes Medical Journal 2012; 34(2): 79-84.

15. Kara İH, Dikici B, Yel S. Güneydoğu Anadolu bölgesinde ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerde sigaraya başlama: sosyodemografik faktörler, cinsiyet ve anne-baba özellikleri. Düzce Medical Journal 2010; 12(2): 5-11.

16. Keskinoglu P, Karakuş N, Pıçakçife M, Giray H, Bilgiç N, Kılıç B. İzmir'de lise öğrencilerinde sigara içme sıklığı ve içicilik davranışı üzerine sosyal öğrenmenin etkisi. Toraks Dergisi 2006; 7(3): 190-195.

17. Bülül S, Güçlü M, Mısırlıoğlu E. Kırıkkale il merkezi ilköğretim ve lise öğrencilerinde sigara ve alkol alışkanlıkları ve etkileyen faktörler. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi 2013; 4: 168-172.

18. Yue Y, Hong L, Guo L, Gao X, Deng J, Huang J, et al. Gender differences in the association between cigarette smoking, alcohol consumption and depressive symptoms: a crosssectional study among Chinese adolescents. Sci Rep 2015; 5:17959.

19. Han J, Chen X. A meta-analysis of cigarette smoking prevalence among adolescents in China: 1981-2010. Int J Environ Res Public Health 2015; 12(5): 4617-30.

20. Ertas N. Factors associated with stages of cigarette smoking among Turkish youth. Eur J Public Health 2007;17(2):155-61.

21. Güler N, Güler G, Ulusoy H, Bekar M. Lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar

düşüncesi sıklığı. Cumhuriyet Tıp Dergisi 2009; 31(4): 340-5.

22. Çebi HH, Ünsal M, Dabak Ş, Bilgin S, Aker S. Samsun Tekkeköy ilçesi ilköğretim öğrencilerinde sigara içme prevalansı ve etkileyen faktörler. Toraks Dergisi 2008; 9(1): 34-9.

23. Erbaydar T, Lawrence S, Dagli E, Hayran O, Collishaw NE. Influence of social environment in smoking among adolescents in Turkey. Eur J Public Health 2005; 15(4): 404-10.

24. Akca G, Guner SN, Akca U, Kılıc M, Sancak R, Ozturk F. Students' unchanging smoking habits in urban and rural areas in the last 15 years. Pediatr Int 2016; 58(4):279-83.

25. Altıntaş KH, Adıgüzel MO, Koç AM, Aralov B, Yiğit E, Orhan E. Bir grup öğrencinin sigara içme davranışları ve sigaranın sağlık etkileri ile ilgili bilgileri. Bağımlılık Dergisi 2008;9(3):107-113.